

Venezuela'da Güçler Çatışması: Kriz Nereye Evriliyor

Hüsamettin ASLAN

Venezuela krizi, uluslararası sistemin devam etmekte olan, küresel jeopolitiğin karmaşık gerçekliğini göstermektedir. Venezuela, jeo-stratejik önemi ve Latin Amerika'daki etkisinden dolayı Rusya, Çin ve ABD başta olmak üzere AB, Hindistan, Türkiye, Brezilya, İtalya ve Güney Afrika'nın dahil olduğu bu çatışma, ekonomi temelinde uluslararası çekiciliğine girmiştir. Mevcut Venezuela krizi, hükümetle muhalefet arasındaki iç politik mücadeleden daha fazlası olduğu için sınırlarını aştı. Çatışma yoğunlaştı ve ABD, Rusya, Çin ve çeşitli Avrupa ve Latin Amerika ülkeleri arasında bir mücadele aracı haline geldi. Bu dövüşün kazananını tahmin etmek kolay değil.

Her iki taraf da, Cumhurbaşkanı Nicolás Maduro ve Ulusal Meclis başkanı Juan Guaidó'da, kendisini 'başkan' ilan etti. Muhalefet, Maduro'nun 2018 yılında yaptığı genel seçimlerin sahte olduğunu ve ülkeyi son görev süresinin bitiminden bu yana meşru bir başkan olmadığını savundu. Venezuela anayasasına göre, eğer "Cumhurbaşkanlığı makamı boş ise, yeni seçimler yapılırken Ulusal Meclis lideri (Guaido) otomatik olarak geçiş cumhurbaşkanı olur", görüşünü savunuyor. Maduro yönetimi ise; muhalefetin genel seçim sonucunu kabul etmesi gerektiğini, ABD destekli muhalefetin kaybedeceğini bildiği için genel seçimleri boykot ettiğini açıkladı. Bu ara-

da 2018 yılında yapılan genel seçim katılım oranı %50'nin altında kalmıştı. Özetle; Venezuela anayasası mevcut durumdan gerçekçi bir çıkış yolu sunmuyor. Fakat, bu kısır siyasi çekişmenin ceremesini, Venezuela halkı çekiyor.

ABD'nin baskısına rağmen Cumhurbaşkanı Nicolás Maduro iktidarı bırakmayı ret etti. Guaidó'da ise ABD, AB ve bazı Latin Amerika ülkeleriyle birlikte 50'den fazla ülkenin desteğini alarak 'Korsan' bir Cumhurbaşkanlığı ilan etti. Üstelik Guaido, ülkede artan gıda ve ilaç sıkıntısını gidermek yerine, siyasi bir kazanım elde etmek için kullanıyor. Batılı ülkeler ve medya ise "Maduro'nun insani yardım malzemelerin ülkeye girmesini engelliyor" şeklinde değerlendiriyor. Oysa Hugo Chavez'in başkanlığından beri, yaklaşık 20 yıl boyunca yasadışı yaptırımlar uygulayan ve Venezuela'ya ekonomik bir savaş açan ABD'nin, yardımlarının iyi niyetli olmadığı anlaşılıyor. Nitekim ABD'nin "İnsancıl yardım" tarihine bakıldığında, Orta ve Güney Amerika ülkelerine –nadiren- yardım ediyor.

ABD'nin Venezuela'ya askeri müdahale olasılığını açıkça vurgulayan Trump, Venezuela halkına özgürlük ve demokrasi için "Barışçıl bir güç geçişi istiyoruz ama tüm seçenekler açık" dedi. Rusya'nın Venezuela'ya asker göndermesi ABD'yi rahatsız ediyor. Rusya'nın Latin Amerika'daki askeri faaliyetlerini ABD bir "ulusal güvenlik meselesi" olarak görüyor. ABD, Venezuela'yı fiili ambargo uygulayarak, ülke de hayatı daha da zorlaştırıyor. ABD son yaşanan gelişmelerle baskıyı iyice artırıyor. Venezuela açlık, yokluk ve hastalıklara karşı Survivor mücadelesi veriyor.

ABD, Rusya başta olmak üzere Çin, Türkiye, Hindistan, Meksika ve diğer Latin Amerika ülkelerinin Venezuela ile ilişkilerini geliştirmesinden rahatsız olduğu gibi petrol, doğalgaz, altın ticaretinin bu ülkelerle yapmasından da rahatsız. ABD'nin yıllık 11 milyar dolarlık Venezuela'dan ithal ettiği petrol geliri dışında Venezuela euro, kripto para ve petrol-gıda, petrol-ilaç takas olarak kullandığından doların uluslararası piyasalarda daha az dolaşmasından rahatsız. Latin Amerika'da hegemonik bir güç olmak isteyen ABD'nin nüfuzunun azalmasına neden olduğu da bir gerçek. Bunun dışında ABD, Venezuela uyuşturucu kartellerinin tekelinde bulunan yıllık 1.1 ile 1.5 trilyon dolar arasındaki narko-trafiği de yönetmek istiyor.

Venezuela'da Rusya Etkisi

Rusya, Venezuela'nın stratejik ve jeopolitik önemine yatırım yapıyor. ABD Hükümeti, Moskova'ya, Amerika'dan 2,800 mil uzakta bulunan Latin Amerika'da hiçbir işi olmadığını söyledi. Rusya'nın en son Venezuela'ya 100 İstihbaratçı asker göndermesi, S-300 savunma

sistemlerini gizlice yerleştirmesi ve nükleer 2 bombardıman uçağı bulundurması, bir şeyi açığa çıkarıyor: Venezuela uluslararası jeopolitik mücadelenin şu anda çok önemli bir savaş alanı.

Ancak bu, Vladimir Putin'in Ukrayna, Suriye ve Gürcistan gibi meseleler veya ABD'nin orta menzilli nükleer silah anlaşmasından çekilmesi gibi versiyonundan daha fazla. Rusya'nın Venezuela'daki politikası, Rusya'nın ulusal petrol şirketi Rosneft ile alakalı. Rosneft, Rusya'nın en büyük petrol üreticisi ve ikinci en büyük gaz üreten firmasıdır. Bu, Rusya'nın şirketin ticari çıkarlarını korumak zorunda olduğu anlamına gelir. Son zamanlarda, Rusya sert jeopolitik söylemleri daha yumuşak bir baskıyla dengeliyor gibi görünmektedir. Hem Çin hem de Rusya, Venezuela'nın ekonomik geleceğinin bir parçası olmayı planlıyor. Caracas yönetimi Moskova'ya sadece 3 milyar dolar borçlu değil, Ruslar aynı zamanda ülkedeki iki deniz aşırı doğal gaz alanına sahip ve 20 milyon tondan fazla ham petrol bulunan varlıkları da var. Rusya'nın ulusal güvenlik politikalarının giderek artması, şirket çıkarlarının ve Putin'in iç siyasetteki ekonomik daralma gibi birçok unsur, yeni hamleleri beraberinde getiriyor. Nitekim ABD, Rus askerlerin geri çekilmesinin pazarlığını Kırım üzerinden yaptı bile. Ancak Ruslar, Suriye meselesini masaya getirerek ölçek büyüttü.

Ruslar, Nicolás Maduro Hükümeti ile çok güçlü ekonomik ve politik bağılıklar sürdürüyor. Rusya'nın ham petrol ve altın madenciliği segmentindeki sermaye yatırımları yaklaşık 18 milyar doları buluyor; Venezuela'nın nakit akışı bunların istikrarına bağlı. Ruslar silah ve askeri teçhizatın ana tedarikçileri: Latin Amerika ülkeleri içinde silahlı kuvvetleri Kalaşnikov AK103 /

AK104 saldırı tüfekleriyle donatılmış tek ülke Venezuela. Rusya aynı zamanda roketatar, tank, uzaktan kumanda füzesi, savaş gemisi, helikopter ve Sukhoi 30 bombardıman uçak filosunun birkaç filosunu da sağladı.

Rusya'nın Venezuela'daki yoğun varlığı, Kremlin'in dünya üstünlük savaşındaki konumunu korumak için tasarladığı stratejik bir cevaptır. Rusya, Avrupa ve ABD arasındaki çatışma, ikinci güçlerin, Moskova'nın talep ettiği şekilde Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatını (AGİT) Avrupa güvenliği eksenine dönüştürmeyi reddetmeleriyle yoğunlaştı. Bunun yerine, Avrupa güvenliği NATO'nun elinde kaldı, asıl amacı Rusya'ya karşı çıkmak olan ve sistematik olarak doğuya doğru genişletilen bir kurum olan NATO, Avrupa Birliği'nin doğuya doğru yayılma dalgasına yoğunlaştı. Belgrad'ın bombalanması ve NATO'nun Sırbistan'ı işgal etmesi ve ardından Kosova'nın bağımsızlığını tanımasının yanı sıra, Ukrayna'daki renkli devrimleri destekledi; Rusya'nın Venezuela hamlesi ise dolaylı yüzleşmenin bir parçası olarak görülebilir.

Venezuela'da Çin'in Jeopolitiği

Çin, Venezuela'yı Latin Amerika'ya giriş için bir basamak olarak görüyor. Çin'in Venezuela'daki rolü, uzun zamandır devam eden ekonomik, ideolojik ve politik motivasyonlar dışında, Pekin'in dünyadaki sol veya otoriter rejimleri destekleme geleneğine sahip olmasıdır. Elbette arka planda sözle söylenmeyen, yazıyla yazılmayan bir politika gerçeğini de göz ardı edemeyiz. Kısa zamanda hızlı bir ivme kazanan Çin-Venezuela ilişkileri özellikle Çin'in borç diplomasisiyle Venezuela kaynaklarını ekonomik açıdan rehin aldığı bir pozisyona evrildi. Bugün Venezuela,

'modern ipek yolu' projesinin en önemli destekçisi olduğu gibi jeo-stratejik açıdan da en önemli destinasyonu durumundadır. 2001'de Venezuela, 2014'te "kapsamlı stratejik ortaklığa" yükselen ve şu anda Venezuela bölgesinde toplam en az 790 yatırım projesine sahip olan bir ilişki olan Çin ile "stratejik kalkınma ortaklığına" giren ilk Latin Amerika ülkesi oldu. Çin yatırımları, Altyapı, petrol ve madencilikten hafif sanayi ve montaja kadar çeşitlilik gösterir. 2000 yılında Venezuela'da yaklaşık 60.000 Çinli göçmen nüfusu vardı. On sekiz yıl sonra, Cumhurbaşkanı Nicolás Maduro'ya göre, 'ülkede yaşayan 500.000 Çinli vatandaş olduğu tahmin ediliyor'. Çin'den Venezuela'ya krediler 2017 yılına kadar en az 50 milyar dolara ulaşırken, bu rakamın bugün 70 milyara kadar çıktığı tahmin ediliyor.

Çin'in Venezuela'daki kalkınma projeleri, özellikle ABD'nin Venezuela'ya uyguladığı yoğun baskı ve çoğunlukla yolsuzluktan ötürü Çin, yaşadığı borç temerrüdünden ötürü birçok doğrudan yatırımı dondurdu. 2016 yılı itibariyle Çin, Venezuela'ya yeni krediler vermeyi durdurdu. O zamandan beri, Çinli temsilciler muhalefet üleriyle resmi olmayan toplantılar yaptı ve 20 milyar dolar borcun sonunda nasıl geri ödeneceğine dair güvence vermeye çalıştılar. Ancak bu problemlere rağmen 2018'de de 5 Milyar dolarlık bir krediyi hibe etti. Venezuela'nın ticari değeri 200 milyar doların üzerinde olan altın rezervi var. Coltan'da rezervler en az 100 milyar dolar, demir ise 180 milyar dolardan fazla tahmin ediliyor. Çin Venezuela Madencilik Haritası'nda 111.800 kilometrekarelik bir alanda (Venezuela topraklarının% 12.2'si) Venezuela ile çalıştı ve şu anda 580 milyon doların üzerinde doğrudan yatırımları var.

Çin bugün Venezuela ile askeri açıdan eğitim anlaşmaları imzalarken, Maduro hükümetinin sosyal politikalarına gıda ve medikal malzeme yardımları yapıyor. Çin dil ve kültürünü yaymak için Konfüçyüs enstitüleri kuruyor. Ayrıca, Çin'in altyapı, konut ve iletişim konusundaki uzmanlığı yatırım için bir başka olasılık daha yaratıyor. Dolayısıyla Çin, nispeten ideolojik frekansdan ötürü Maduro hükümetinden yana. Ancak yolsuzluk, siyasi çalkantılar ve efektif olmayan çalışma ortamları yüzünden de kazanımlarını da tehlikeye atmak istemiyor. ABD destekli muhalefeti her ne kadar ciddiye almışsa da; Venezuela siyasetinde aksama hatta kesintiye uğrayacağından da endişeli.

Yine, bölgedeki benzer vakalara bakıldığında (Arjantin, Peru ve Şili) bu korkuları hafifletmek mümkündür. Latin Amerika'da tanık olduğumuz şey, Çin'in rejim türü ve / veya yerleşik ideolojiden bağımsız olarak esnek bir yatırımcı ve ticaret ortağı olarak ortaya çıkmasıdır.

ABD Dışişleri Bakanlığı, Pekin'in ele geçirilmesi konusunda endişeli olduğunu belirttiği gibi, petrol ülkesi geleneksel ortağı ABD'nin başı çekiyor. Eski Dışişleri Bakanı Rex Tillerson, Şubat 2018'de Çin'in bölgedeki "emperyal" emelleri konusunda uyardı. Bu açıklama ABD'nin ve Çin'in ticaret savaşı başlatmak için hazırlık yaptıkları şeklinde yapıldı. ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, geçtiğimiz 2018-Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Nicolás Maduro'nun ikinci dönemini kazanmasının ardından Venezuela'nın ABD tarafından uluslararası yaptırımlara maruz kalmasına neden oldu - "Bu sahte sürecin gayri meşru sonucu Venezuela'nın gururlu demokratik geleneğine daha fazla darbe oldu" dedi.

ABD, Venezuela devletine ait olan ve ABD'de faaliyet gösteren CiTGO'nun banka mevduatı ve mal varlığına ekonomik yaptırımlar getirerek, Venezuela'nın dış borcunu ödemesini neredeyse imkansız hale getirdi. Bu, Maduro hükümetini temerrüde zorladı ve aynı zamanda Venezuela'nın petrol kaynaklarını ve yabancı varlıklarını ele geçirmek için mükemmel bir bahane oldu. 2019-Ocak ayında, Amerika Birleşik Devletleri, Venezuela'ya Amerikan şirketlerinin Venezuelalı petrol satın almalarını ve benzin ihraç etmelerini yasaklayan yaptırımlar uyguladı. ABD dış politikasının nihai hedefi her zaman zayıf uluslara ekonomik şok terapisi uygulamak olmuştur, böylece Orta ve Güney Amerika'daki diğer sosyal demokrasiler vatandaşlarının yararına kendi doğal kaynaklarını kullanabileceklerini düşünmesinler amacındadır. Nitekim, Trump'ın ulusal güvenlik danışmanı John Bolton, ABD'nin Venezuela'ya müdahalesinin demokrasi ile değil petrol ve Venezuela'nın doğal kaynaklarının sömürülmesi ile ilgili olduğu gerçeğini gizlememiştir.

Petrol fiyatları düştüğünde Maduro, Chavez dönemi sosyal programlarını finanse etmeye devam edemedi ve hükümet devlet petrol endüstrisi için daha az harcama yapmaya başladı ve bu da üretimin düşmesine neden oldu. Ekonominin azalmasıyla birlikte gıda da dahil olmak üzere tüketim malları kıtlığı. Venezuela'daki gayri safi yurtiçi hasıla 2013'ten bu yana %50 ve Venezuela Ulusal İstatistik Enstitüsü'ne göre yoksulluk sınırının altında yaşayan Venezuela'nın sayısı %90'a çıktı. Gerçekten de Maduro'nun hem dışarıda bırakılanlarla hem de diğer ilerici seslerle yeni bir diyalog açma zamanı geldi; Enflasyon krizini karşılayan yeni bir ekonomik program ortaya koyma zamanı da geldi ve geçiyor.

Çin, gönülsüz bir şekilde, kalan 20 milyar dolarlık geri ödemenin gecikmeye devam etmesine izin verdi ve son üç yıldır yatırımları durdurdu. Çin daha da fazla düşünmek zorunda kalabilir. Başarısız bir ülke ekonomisinin yeniden inşasında rolünü öngörmesi gerekiyor. Çin'in Latin Amerika'nın siyasi fırsatlarını genişleteceği tahmin edilebilir. Ancak bunu ABD ile doğrudan karşı karşıya gelerek değil, ABD'den ciddi bir cevap niteliğinde bir etki doğurmayacak şekilde, yani ticaret yoluyla gerçekleştirecek. Rusya'nın Venezuela'daki (ABD arka bahçesinin bir parçası) güçlü konumu, Amerika'yı doyurma ve bir uyarı gönderme girişimidir. Washington'ın Latin Amerika'daki Rusların ilerlemesini engellemesi zordur, çünkü hem ekonomik hem de askeri açıdan Venezuela pratik olarak Rusya'nın bir uydusudur.

Bugün itibariyle Çin, Guárico'daki Capitán Manuel Rios Hava Üssü'nde uydu izleme tesisine sahipken, Rusya'nın Caracas'ın kuzeyinde bir ada olan La Orchilla'daki Deniz Üssü Antonio Diaz "Bandi" de bir siber üssü var. Bunun dışında Ruslar Mart 2019'da bir helikopter üssü kurdu. Rusya ve Çin için ABD'ye Venezuela üzerinden baskı yapılması, Ukrayna ve Doğu / Orta Avrupa'daki (Rusya için) ve Tayvan ve Güney Çin Denizi'ndeki (Çin için) bölgesel hedeflerine katkı sağlıyor., Venezuela Çin ve Rusya'ya yatırım ve kredilerle birlikte toplam 120 milyar dolar borçlu. Hem Pekin hem de Moskova, Maduro'nun düşmesi halinde resesyonda olan bütçelerinin büyük bir darbe alacağından endişeli.

Venezuela Silahlı Kuvvetleri, Maduro'ya yüzde 100 destek veriyor. Ancak bu destek sürdürülebilir mi? Cevabı 20 yıldır değişken koşullara

göre şekillense de –şuan için- silahlı kuvvetlerin desteği devam ediyor. Eğer Ordunun bir kısmı muhalefeti destekler, bir grubu da Maduro hükümetini desteklerse potansiyel bir iç çatışmaya, hatta bir savaş kaçınılmaz yaşanabilir. Bu noktada, Maduro rejimi ne yapacağına karar vermek zorunda. Demokratik seçimin sonucuyla devam edecek mi, yoksa muhalefetin hükümet rolüne engel mi olacak. Askerler ise, üst rütbeliler ile alt rütbeliler arasındaki sosyo-ekonomik temelli yarıma bir uluslararası desteğe dönüşürse, telifisi mümkün olmayan Libya, Suriye ve Ukrayna benzeri bir bölünme kaçınılmaz olur. Maduro ABD destekli bir hükümet tarafından değiştirilirse, Çin ve Rusya çok fazla kaybedecek. Bütün bunlar, Washington'un Rusya ve Çin'in bölgedeki varlığı ve etkisiyle yüzleşmeye kararlı olduğunun bir göstergesidir.

BİLGESAM Hakkında

BİLGESAM, Türkiye'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olarak 2008 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olarak BİLGESAM; Türkiye'deki saygın akademisyenler, emekli generaller ve diplomatların katkıları ile çalışmalarını yürütmektedir. Ulusal ve uluslararası gündemi yakından takip eden BİLGESAM, araştırmalarını Türkiye'nin milli problemleri, dış politika ve güvenlik stratejileri, komşu ülkelerle ilişkiler ve gelişmeler üzerine yoğunlaştırmaktadır. BİLGESAM, Türkiye'de kamuoyuna ve karar alıcılara yerel, bölgesel ve küresel düzeydeki gelişmelere ilişkin siyasal seçenek ve tavsiyeler sunmaktadır.